

1:

Een goddelijke les in humaniteit.

Assen 22 februari 2015 (1^e zondag 40 dagentijd)

Frits de Lange

Matteüs 4, 1-11

1 Daarna werd Jezus door de Geest meegevoerd naar de woestijn om door de duivel op de proef gesteld te worden. 2 Nadat hij veertig dagen en veertig nachten had gevast, had hij grote honger. 3 Nu kwam de beproever naar hem toe en zei: 'Als u de Zoon van God bent, beveel dan die stenen in broden te veranderen.' 4 Maar Jezus gaf hem ten antwoord: 'Er staat geschreven: "De mens leeft niet van brood alleen, maar van ieder woord dat klinkt uit de mond van God."' 5 Vervolgens nam de duivel hem mee naar de heilige stad en zette hem op het hoogste punt van de tempel. 6 Hij zei tegen hem: 'Als u de Zoon van God bent, spring dan naar beneden. Want er staat geschreven: "Zijn engelen zal hij opdracht geven om u op hun handen te dragen, zodat u uw voet niet zult stoten aan een steen."' 7 Jezus antwoordde: 'Er staat ook geschreven: "Stel de Heer, uw God, niet op de proef."' 8 De duivel nam hem opnieuw mee, nu naar een zeer hoge berg. Hij toonde hem alle koninkrijken van de wereld in al hun pracht 9 en zei: 'Dit alles zal ik u geven als u voor mij neervalt en mij aanbidt.' 10 Daarop zei Jezus tegen hem: 'Ga weg, Satan! Want er staat geschreven: "Aanbid de Heer, uw God, vereer alleen hem."' 11 Daarna liet de duivel hem met rust, en meteen kwamen er engelen om voor hem te zorgen.

Gemeente,

De veertig dagentijd staat voor inkeer, tot jezelf komen, en beseffen hoe kwetsbaar het leven is. Hoe verrukkelijk het kan zijn, en ook: hoe verschrikkelijk. De veertig dagen tijd brengt ons weer te binnen dat het in het leven om liefde gaat, maar tegelijk: dat we aan de liefde lijden. De veertig dagen tijd is een soort christelijke mindfulness-training: we leren weer ervaren wat het is om te leven.

De godsdienstwetenschapper Joseph Campbell schreef eens: "People say that what we're all seeking is a [meaning](#) for life. I don't think that's what we're really seeking. I think what we're seeking is an experience of being alive."

Het lijdensverhaal brengt ons te binnen wat het is om 'being alive', of om het met het liedboek te zeggen: 'om mens te zijn op aarde, in deze wereldtijd':

*" is komen uit het water
en staan in de woestijn,
geen god onder de goden,
geen engel en geen dier,*

2:

*een levende, een dode,
een mens in wind en vuur.*

*[Een mens te zijn op aarde
in deze wereldtijd,
dat is de dood aanvaarden,
de vrede en de strijd,
de dagen en de nachten,
de honger en de dorst,
de vragen en de angsten,
de kommer en de koorts.]*

Willem Barnard dichtte het. Is dat nou óns verhaal? Of is het 't verhaal van God? Het gekke is dat in de bijbel die twee door elkaar lopen. God verbindt zich naadloos met het verhaal van ons mensen.

Het christelijk geloof is eigenlijk een vreemd geloof. Het geeft geen antwoord op de vraag: Waarom? Knappe theologenkoppen hebben van alles bedacht in het verleden. Maar ze lijken allemaal op die vrienden van Job, die op zijn waaromvraag alleen maar foute, misplaatste antwoorden kunnen bedenken.

Ze begonnen goed: zeven dagen en nachten *zwijgen* ze aan Job's zijde. Dat is misschien het beste wat je kunt doen. Zwijgen, je mond houden over het waarom, en het verdriet delen door er gewoon voor elkaar te zijn.

Christelijk geloof is een raar geloof. Het gaat over een God, die niet als een soeverein vorst het heelal bestuurt, maar die onder en in mensen woont, omdat hij van ze houdt. Niet de harde Manager van de kosmos, maar een Minnaar van kwetsbare mensen.

Wij zijn geen goden, wij zijn geen engelen, wij zijn geen duivel - wij zijn kwetsbare mensen. En in die kwetsbaarheid - zijn we kostbaar in de ogen van God. Dat is het verhaal van de Passie.

*De krokus wijst beton zijn grens.
Hoe kostbaar is een kwetsbaar mens.*

Okke Jager dichtte het ooit, voor een psychiatrische kliniek. De regels kom je veel tegen in overlijdensadvertenties. Soms ook net andersom: hoe kwetsbaar is een kostbaar mens.

Het doet er eigenlijk ook niet zoveel toe, het kan allebei: want kwetsbaar en kostbaar hebben met elkaar te maken.

3:

Jezus' lijdensverhaal gaat misschien precies hierover: kwetsbare menselijkheid die verpletterd dreigt te worden door de brute loop der dingen. Maar uiteindelijk – op de Paasmorgen – overwint. De krokus die het beton zijn grens wijst.

Het christelijke verhaal is een raar verhaal: het gaat over God die zélf kwetsbaar mens wordt. En ons zo weer onze roeping te binnen: wees zelf dan ook zo'n mens. Daarin ligt je kracht, daarin ligt je glorie.

We willen dat soms maar wat graag vergeten: het liefst zouden we een god zijn, en in 't diepst van onze gedachten beelden we ons dat ook in. Zo'n god van de Olympus, gespierd en eeuwig jong, perfect, onsterfelijk ook.

Vaak denken we dat het woordje 'zonde' in de bijbel staat voor onze onvolmaaktheid. Maar het is precies andersom eigenlijk; zonde is in de bijbel: voor een Griekse god van de Olympus, voor Superman/woman willen spelen. Onaantastbaar, perfect willen zijn.

Het evangelie is anti perfectie. er wordt in het verhaal van Jezus geleden, liefgehad, verraden, vergeven, geleden, gerouwd. De weg naar het ware leven loopt er via de dood. De graankorrel moet in de aarde vallen, wil zij vrucht voortbrengen.

Dat verhaal maakt je nederig, houdt je dicht bij de aarde. Het Latijnse woord voor nederigheid is humilitas. Dat komt van het woordje humus, aarde. Wie in geloof op weg gaat Jezus achterna wordt steeds aardser. Geloven is een les in nederigheid.

Jezus gaat ons daarin voor. Radicaal, tot het uiterste, tot in het sterven toe is hij mens met ons. En Jezus – dat is toch God zelf. Ons verhaal en dat van God – ze vermengen zich met elkaar. We weten niet hoe, maar daarom heeft het verhaal van Jezus kosmische betekenis, zegt het geloof. Wie sterft, sterft nooit alleen. God gaat mee, in elke dood die gestorven wordt. Als Jezus opstaat, staan we allemaal weer op.

Het lijdensverhaal begint met de verzoeking in de woestijn. Om beter te begrijpen waar het dan om gaat, is het goed tegelijk met dat verhaal ook het Genesisverhaal te lezen. Een soort contrastverhaal is het. Dat gaat immers over de mens die niks liever wil dan ophouden humus, Adam, gemaakt uit aarde adamah, te zijn. De eerste Adam wil niks liever dan zelf god zijn. Hij aanvaardt zijn grenzen niet. Wil geen schepsel zijn, maar

4:

Schepper. De tweede Adam daarentegen, Christus, hij wil alleen maar voluit mens zijn. Grenzeloos mens.

In Mattheus, kun je zeggen, gaat het om *een goddelijke les in humaniteit*.

‘Daarna werd Jezus door de Geest meegevoerd naar de woestijn om door de duivel op de proef gesteld te worden.’ We krijgen meteen ‘menselijkheid. les 1’. Jezus had immers ook meteen nee kunnen zeggen. Niet de woestijn in. De plek waar zijn zwakte en weerloosheid bloot komt te liggen.

In de Bijbeluitleg wordt er veel gesteggeld: is de duivel nu echt wel een persoon, of staat hij model voor de donkere kanten van Jezus’ persoonlijkheid? De orthodoxen zeggen het eerste, moderneren het tweede. Misschien hebben ze allebei gelijk. De duivel, dat is de ander in onszelf. Degene die wij zelf zijn, en niet zijn. De stem in ons die ons influistert: kwetsbaar, jij? Ben je gek. Jij bent een eeuwig jonge god, een volmaakte engel.

Jezus laat zich meevoeren. Hij gaat de confrontatie met de Übermensch in zichzelf aan. Als het niet zo’n cliché was, zouden we zeggen: ‘hij stelt zich kwetsbaar op.’ Daar is moed voor nodig. Dát zijn pas echt sterke mensen, die hun zwakheid onder ogen durven zien.

Dan volgen de drie beproevingen. Honger heeft hij na veertig dagen en nachten vasten. Zijn lijf speelt op. Jezus is niet geboren om asceet of heremiet te worden. Hij is geen man van sprinkhanen en wilde honing, zoals Johannes, hij is geboren om op bruiloften water in wijn te veranderen, te eten met hoeren en tollenaars! ‘Als je dan de Zoon van God bent, zeg dan dat die stenen in broden veranderen.’ Is het door de honger dat hij gaat hallucineren? Midden in de woestijn staat hij dan plots op het hoogste punt van de tempel. De duivel, de ander in hem, zegt: Spring maar als je de Zoon van God bent, de engelen zullen je opvangen.’ Dan nog hoger wordt hij in de geest vervoerd – het lijkt wel religie, hij gaat zweven en komt helemaal los: hij overziet de hele aarde als het ware vanuit Gods eigen gezichtspunt, *a God’s eye point of view*. En de duivel, de beproever biedt hem aan: ‘Als je mij aanbidt zal het van jou zijn, de aarde, de zee, wat op en onder de aarde is, “mitsgaders haar volheid”. Je zult de heerser van het universum zijn, de baas van de kosmos.

5:

Drie beproevingen, alle drie met de verzoeking om op te willen houden mens te zijn. Te gaan ontkennen dat we vlees en bloed zijn. Het zal ons niet lukken. We weten dat we afhankelijk zijn van voedsel, zoals planten van water en licht. We kunnen niet elk in onze eigen bubbel zuurstofloos leven en overleven, maar hebben een voedingsbodem nodig. Van voedsel, van warmte, van geborgenheid. En dat we wegwijnen als we die missen. We weten dat we eindig en kwetsbaar zijn, geen vleugels hebben, maar onderhevig zijn aan de zwaartekracht.

En toch trappen we er elke keer weer in: wat zouden we soms graag willen ophouden een kwetsbaar, eindig, afhankelijk mens te zijn, met een lichaam dat pijn kan doen en dood kan, dat rouwt omdat het verliest wat het bemint.

Wie lekker in zijn vel zit, heeft daar geen boodschap aan. Maar zodra het lijf begint te haperen, de honger knaagt, het in de weg gaat zitten als een blok aan het been, het je aan huis kluistert, ziek wordt, pijn lijdt en doodgaat – dan zouden we graag een Griekse god op de Olympus willen zijn. Of een onsterfelijke vrij zwevende geest, zonder de ballast van dat lelijke, verraderlijke lijf, of de onbetrouwbare stemmingsmachine in ons hoofd.

Jezus past ervoor. Hij weerstaat de verleiding. Hij zet al zijn kracht in om zwak en kwetsbaar mens te blijven: 'eens voorgoed geboren zijn/ levenslang geboortepijn/ leven van de wind'. In het christelijke verhaal staat niet de berg Olympus centraal, maar een woestijn.

Zo vervult Jezus zijn goddelijke missie.

Waarom die hardnekkige gehechtheid van God zelf aan menselijkheid, waarom staat hij ons niet toe onze droom te volgen, om Übermenschelijk te willen zijn? God onder de goden? Misschien omdat hij ons wil laten delen in wat God in wezen is: Liefde. Wie liefheeft is zichzelf niet genoeg. Wie liefheeft heeft de ander nodig om compleet te zijn. Wie liefheeft maakt zich daarmee kwetsbaar. Wie liefheeft, kan verliezen. Wie liefheeft, rouwt.

We rouwen niet om supermensen; we rouwen om mensen die liefhebben, lijden, fouten maken, vergeven, succes hebben, en ongeluk, en elke dag weer opnieuw beginnen. Mensen om van te houden.

6:

Misschien is dat dan ook wel de reden waarom Jezus de supermens afzwoor: supermensen kunnen van niemand houden; niemand kan van supermensen houden.

Liefde is gebouwd op kwetsbaarheid.
Een fragiel lichaam, een wankele geest.
Je kunt alleen houden van iemand, die je ook kunt verliezen.

Zo brengt Jezus ons aan het begin van deze veertig dagen indringend te binnen wat ware menselijkheid is. Christelijke mindfulness: dat we weer weten wat leven is.

Nog één keer dat woord van Joseph Campbell: “Mensen zeggen dat we allemaal op zoek zijn naar de zin van het leven. Ik denk niet dat we echt dáár naar op zoek zijn. Ik denk dat we op zoek zijn naar de ervaring dat we voluit leven, the experience of being alive.”